

Úplatok pre mamu

Smiem porušiť zákon, ak tým ochránim zdravie svojich najbližších?

Vaša mama v dôchodkovom veku trpí artrózou, má značné bolesti a ťažko chodí. Potrebuje operáciu bedrového kĺbu. Sprevádzate ju na predoperačnom vyšetrení v štátnej nemocnici. Na konci vyšetrenia sestrička vyjde z ambulancie a ortopéd vám povie, že podľa poradovníka sa vaša mama dostane na rad o tri roky.

„Ak zaplatíte 3000 eur, dostane termín operácie už tento mesiac. Musíme to však urobiť neoficiálne, verím, že ma chápete,“ povie ortopéd.

Tritisíc eur nie je pre vás malá suma, ale dokážete ju dať dohromady. Navyše viete, že cena za podobnú operáciu na súkromnej klinike je niekoľkonásobne vyššia.

Čo urobíte? Zaplatíte?

Podkladom pre dilemu, ktorú ste práve dočítali, bol skutočný rozhovor, ktorý prebehol v ortopedickej ambulancii Martinskej fakultnej nemocnice 9. novembra 2005. Na konzultáciu k známemu ortopédovi prišla pani v dôchodkovom veku, ktorá potrebovala umelú náhradu bedrového kĺbu. Sprevádzal ju jej muž.

Lekár manželský pár informoval, že podľa poradovníka sa pani dostane na rad 18. augusta 2008, čiže takmer o tri roky. Povedal však, že skúsi v poisťovni vybaviť prednostnú operáciu. Potom požiadal manželov o finančný dar pre nemocnicu vo výške 100-tisíc slovenských korún (približne 3320 eur).

Muž dal lekárovi priamo na mieste 5-tisíc korún, následne mu pri dvoch rôznych stretnutiach doplatil ešte 55-tisíc a 40-tisíc korún. Darovaciu zmluvu ani príjmový doklad od lekára nikdy nedostal. Zato pani operovali už v decembri roku 2005.

Je pravdepodobné, že ak by pooperačná rekonvalescencia pacientky prebehla bez problémov, o všetkých týchto udalostiach by sme sa nikdy nedozvedeli. Lenže pani dostala do rany infekciu a musela stráviť dlhé mesiace v nemocnici.

Manželský pár podal na ortopéda trestné oznámenie. Špecializovaný trestný súd v Pezinku lekárovi neuveril, že peniaze pýtal pre nemocnicu, a nie pre seba, a v roku 2011 ho v rozsudku 2T/10/2009 odsúdil na dva roky podmienene.

Manželský pár za uplácanie nikdy stíhaný nebol. Súd uznal, že mohli v čase odovzdávania peňazí veriť, že prispievajú nadácii nemocnice.

Korupcia je kamuflovanou krádežou

Dvojročná podmienka, na ktorú odsúdili lekára z Martina, rozhodne nie je najvyšším trestom, ktorý môžete za úplatkárstvo či prijatie úplatku dostať. Trestné sadzby upravujú paragrafy 328 - 336 Trestného zákona. Citujme aspoň dva z nich:

§ 328

(1) Kto priamo alebo cez sprostredkovateľa pre seba alebo pre inú osobu prijme, žiada alebo si dá sľúbiť úplatok, aby konal alebo sa zdržal konania tak, že poruší svoje povinnosti vyplývajúce zo zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie, potrestá sa odňatím slobody na dva roky až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený

v odseku 1 závažnejším spôsobom konania.

(3) Odňatím slobody na sedem rokov až dvanásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 vo veľkom rozsahu.

§ 332

(1) Kto priamo alebo cez sprostredkovateľa sľúbi, ponúkne alebo poskytne úplatok inému, aby konal alebo sa zdržal konania tak, že poruší svoje povinnosti vyplývajúce zo zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie, alebo z tohto dôvodu priamo alebo cez sprostredkovateľa sľúbi, ponúkne alebo poskytne úplatok inej osobe, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 závažnejším spôsobom konania.

(3) Odňatím slobody na štyri roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 vo veľkom rozsahu.

Dovolím si položiť detsky naivnú otázku: Prečo je vlastne úplatkárstvo tak prísne trestaným zločinom? Veď čo je zlé na tom, že sa ortopéd s pacientkou dohodli na skoršom termíne operácie za finančný obnos? Obe strany sú predsa spokojné: ortopéd je o čosi bohatší, pacientka sa skôr dostane na rad. Win-win situácia.

Skutočne: pre strany, ktoré úplatkársku dohodu uzavreli, ide naozaj o win-win situáciu. Ostatní pacienti, ktorí čakajú v poradovníku na operáciu bedrového kĺbu, však prehrali. Budú musieť čakať o čosi dlhšie, pretože ich predbehla pani, ktorá dala úplatok. Na lekárove zisky sa tak vlastne zložili všetci: pani mu vedome dala peniaze, ostatní pacienti mu nevedomky zaplatili dňami navyše, ktoré museli stráviť v bolestiach.

Podľa definície Transparency International je korupcia „zneužitím zverenej moci na súkromný prospech“. Táto široká definícia zahŕňa nielen úplatkárstvo, ale napríklad i rodinkárstvo (dosadzovanie príbuzných do verejných funkcií) či protekciu (uprednostňovanie spriaznených osôb či firiem).

Ortopéd v Martinskej fakultnej nemocnici získal so svojou funkciou určitú moc: mal napríklad právo zasahovať do poradovníka operácií. Táto moc nebola jeho vlastníctvom. Bola mu len zverená.

Ortopéd teda narábal s mocou, ktorá nebola jeho, a s majetkom, ktorý nebol jeho, aby dostal peniaze, ktoré následne skončili v jeho vrecku.

Každé korupčné správanie je teda v konečnom dôsledku krádežou. Pri korupcii však – na rozdiel od krádeže – nie je jednoduché nájsť konkrétneho človeka, ktorý bol okradnutý. Okradnutým totiž obvykle býva štát, a teda my všetci.

Dôsledky korupcie

Neveríte, že korupcia sa dotýka aj vás osobne? Preskúmajme teda konkrétne, vedecky dokázané dôsledky korupcie. Budeme vychádzať z metaštúdie sociológov Eugena Dimanta a Guglielma Tosata z University of Pennsylvania, ktorí v roku 2017 analyzovali výskumy na túto tému za poslednú dekádu. Tu sú len niektoré z ich zistení:

1. Korupcia vedie k zvýšenej byrokracii a neefektívnemu fungovaniu úradov a inštitúcií. Je to napokon logické: úradník, ktorý si pýta úplatky, nemá záujem na tom, aby boli klienti na jeho úrade obsluhovaní promptne a transparentne. Veď za akú službu by si potom úplatok mohol pýtať?

Ide o začarovaný kruh: neefektívna byrokracia vytvára prostredie na korupciu a korupčníci zase posilňujú neefektívnosť byrokracie.

2. Korupcia, samozrejme, vedie i k neefektívnemu vynakladaniu verejných zdrojov; časť peňazí jednoducho zmizne, rozkradne sa. Vedie i k neprehľadnému podnikateľskému prostrediu, ktorému sa investori často radšej vyhnú. A tak región či krajina s vysokou mierou korupcie začnú ekonomicky zaostávať.
3. Ľudia v krajine presiaknutej korupciou majú menšiu dôveru v štát a jeho riadiace zložky, napríklad vo vládu. Ich každodenná skúsenosť ich presviedča, že štát je slabý, nevie si spraviť poriadok, a tiež že sa o nich nevie postarať. Prečo by mu teda mali veriť?
4. Je preukázané, že existuje korelácia medzi mierou korupcie a mierou porušovania ľudských práv.
5. Z krajín s vysokou mierou korupcie utekajú najšikovnejší mladí ľudia do zahraničia. I to je logické: uvedomujú si, že svoju inteligenciu a svoje zručnosti efektívnejšie využijú v spoločnosti, ktorá rozdeľuje posty vo férovej súťaži, než v spoločnosti, v ktorej sa zaujímavé funkcie obvykle obsadzujú po známosti.

Dimant a Tosato analyzujú ešte celý rad ďalších dôsledkov korupcie, azda je však i tento stručný zoznam presvedčivým dôkazom, že korupcia je jedom, ktorý dokáže rozleptať celú spoločnosť. A na úpadku našej spoločnosti budeme tratiť naozaj všetci.